

Az igazságos átmenettől a versenyképes dekarbonizációig: Mit jelent az EU új szakpolitikai kerete a regionális kohézió szempontjából?

Az kialakuló új uniós szakpolitikai keret – amelynek középpontjában a tisztaipar- megállapodás, az Európai Versenyképességi Alap, valamint a nemzeti és regionális partnerségi tervek állnak – egyértelmű irányváltást jelez: a területi megközelítésre építő, igazságos átmenetet középpontba állító szemlélet helyét egy versenyképesség-orientált klímapolitikai modell veszi át.

Míg az előző szakpolitikai ciklus a társadalmi méltányosságot, a helyalapú beavatkozásokat és a „senkit sem hagyunk hátra” elvet hangsúlyozta, az új megközelítés a technológiai fejlesztésre, az ipari vezető szerep erősítésére és az integrált nemzeti tervezésre helyezi a hangsúlyt. A tisztaipar- megállapodáshoz és az Európai Versenyképességi Alaphoz kapcsolódó szakpolitikai dokumentumokban feltűnően ritka az „igazságos átmenetre” való hivatkozás, helyette többször a „méltányosság” kifejezés szerepel. Ez az új megközelítés a társadalmi dimenzió a munkaerő-mobilitást és a készségfejlesztést érti, háttérbe szorítva az igazságos átmenet mechanizmus kompenzációs és szociális védelmi elemeit.

Ez az elmozdulás az európai zöld megállapodás politikai-gazdasági logikájának átrendeződését jelzi: az éghajlati célok érvényesítésében nem a szabályozási nyomás az elsődleges, hanem egyre nagyobb szerepet kapnak az ösztönzők, állami támogatások és a dekarbonizáció költségeinek mérséklését célzó beruházási megoldások.

A tisztaipar- megállapodás és az Európai Versenyképességi Alap számos közös prioritással rendelkezik. A szakpolitikai intézkedéscsomag erőteljesen a nagyszabású ipari dekarbonizációra, a stratégiai technológiák terén történő innovációra, a pénzügyi eszközökön keresztüli kockázatmegosztásra, valamint “tisztá” ipari termékek uniós szintű piacának fejlesztésére irányul. Az ipari ágazatok – különösen az acél- és fémipar, az autóipar és a vegyipar – az európai versenyképesség motorjaként jelennek meg, egyúttal a szabályozási rugalmasság, az energiaköltség-kompenzáció és jelentős közpénzügyi támogatások kedvezményezettjeiként. És bár a Készségek Uniója uniós szintű keretrendszert vezet be a képesítések egységesítésére és a jövőbe tekintő munkaerő-piaci információk biztosítására, annak végrehajtása továbbra is nagymértékben függ a nemzeti közigazgatási kapacitástól.

Az igazságos átmeneti régiók továbbra is szerepelnek az új szakpolitikai keretben, de már nem szervező elvként. Az Európai Versenyképességi Alapnak nincs területi vagy kifejezetten kohéziós vagy felzárkóztatási célú eleme, helyette a versenyalapú hozzáférésre, a nemzeti tervezési ciklusokra és tagállami társfinanszírozásra épít. Ezért fennáll a veszély, hogy a meglévő területi különbségek tovább erősödnek: a gazdagabb régiók eleve jobb helyzetből indulnak a támogatások mozgósításához, stratégiai projektek társfinanszírozásához és a komplex finanszírozási eszközök felhasználásához. A szénalapú, a karbonintenzív és iparra erősen támaszkodó régiók – különösen Közép- és Kelet-Európában – számára ez a stratégia tovább késleltetheti a tiszta energiához való hozzáférést, gyengítheti a stratégiai ipari

értékláncokban való részvételt, és csökkentheti az új ismeretek és készségek helyi megtelepedésének esélyét.

Ugyanakkor mind a tisztaipar-megállapodás, mind az Európai Versenyképességi Alap fontos lehetőségeket kínál az igazságos átmeneti régiók számára: a hálózati infrastruktúra fejlesztése, a kulcsiparágak dekarbonizálása, az innovációs ökoszisztémák megerősítése és a munkaerő alkalmazkodásának támogatása. A fő kihívás nem az eszközök hiánya, hanem azok egyenlőtlen hozzáférhetősége. Célzott területi biztosítékok és megerősített adminisztratív támogatás nélkül a versenyképesség-központú átállás inkább elmélyítené és nem mérsékelné a regionális különbségeket.

Ajánlások

1. Területi szempontok bevezetése az Európai Versenyképességi Alap és a tisztaipar-megállapodás végrehajtási kereteibe.

Az Európai Versenyképességi Alapnak jelenleg nincs érdemi területi dimenziója. Annak érdekében, hogy a források ne a már eleve versenyképes régiókban koncentrálódjanak, az Európai Bizottságnak és a tagállamoknak olyan kritériumrendszert célszerű kialakítaniuk, amely előnyben részesíti az igazságos átmeneti régiókat a dekarbonizációs finanszírozás, az innovációs pilot projektek és az ipari telepítési/bevezetési projektek esetében. Ez megvalósulhat például a versenyfelhívások, pályázatok területi súlyozásával, strukturálisan gyengébb régiók számára elkülönített forráskeretekkel vagy demonstrációs létesítmények átmeneti régiókban történő megvalósításának ösztönzésével.

2. Adminisztratív kapacitások építése és a technikai segítségnyújtás biztosítása igazságos átmeneti régiók számára.

Mivel az Európai Versenyképességi Alap forrásaihoz való hozzáférés összetett pályázati eljárásokhoz és nemzeti versenyképességi stratégiákkal való igazodáshoz kötött, indokolt lenne kapacitásépítési intézkedések kötelező beépítése a tagállamok nemzeti és regionális partnerségi terveibe. A technikai segítségnyújtás a következőkre fókuszáljon: projektfejlesztés, állami támogatási szabályok alkalmazása, innovációirányítás és készségtervezés; ezek olyan területek, ahol a igazságos átmeneti régiók jellemzően jelentős akadályokkal szembesülnek. Emellett a Bizottság meglévő célzott technikai segítségnyújtását is folytatni kell.

3. Gondoskodni kell arról, hogy az állami támogatások és az adókedvezmények ne erősítsék a meglévő egyenlőtlenségeket.

A tiszta ipari megállapodás nagymértékben támaszkodik a nemzeti adóössztönzőkre és az állami támogatási szabályok rugalmasságára. Az Európai nyomon kell követnie az állami támogatások bevezetése terén fennálló országok közötti egyenlőtlenségeket, és mérlegelnie kell kompenzációs mechanizmusok bevezetését a korlátozott fiskális mozgástérrel rendelkező tagállamok számára. Bár az állami támogatások részben kapcsolódnak a dekarbonizációs célokhoz, ezeket figyelemmel kell kísérni és erősíteni a kiskapuk megszüntetése érdekében. Ilyen biztosítékok hiányában a gazdag országok monopolizálhatják az ipari beruházásokat, ami miatt a szegényebb régiók még jobban lemaradnak, és a szennyező iparágaknak még kevesebb ösztönzőjük lesz a dekarbonizációra.

4. A jövőbiztos tudás és kutatási & fejlesztési infrastruktúrák beépítése az igazságos átmeneti régiókba.

Az innovációs szakadék megszüntetése érdekében az Európai Versenyképességi Alap befektetési stratégiáinak tartalmazniuk kell területalapú kutatási és fejlesztési követelményeket. Ez magában foglalhatja a „Horizont Európa” demonstrációs projektek kötelező földrajzi diverzifikációját, a regionális innovációs klaszterek támogatását vagy az ipar-egyetem partnerségek ösztönzését a méltányos átállás régióiban. Célzott beavatkozások nélkül az innováció továbbra is a meglévő központokban koncentrálódik, ami korlátozza az igazságos átmeneti régiókat gazdaságuk diverzifikálásában.

5. Az ipari átalakuláson túlmutató diverzifikációs program kiterjesztése.

A tisztaipar-megállapodáshoz és az Európai Versenyképességi Alaphoz kapcsolódó finanszírozási források elsősorban az ipari korszerűsítést és a csúcstechnológia-gyártást támogatják. Azonban az igazságos átmeneti régiók gyakran többszektoros diverzifikációs stratégiákra szorulnak, amelyek magukban foglalják a szolgáltatóipart, a kulturális és kreatív szektorokat, a környezeti helyreállítást, turizmust, a körforgásos gazdaságot és a szociális gazdaság kezdeményezéseit. Továbbá, a nemzeti és regionális partnerségi terveknek kifejezetten be kell építeniük ezeket a szélesebb körű diverzifikációs útvonalakat.

6. Biztosítani kell a természet helyreállítására és védelmére szánt célzott finanszírozást.

A bányaterületek rekultivációja, a talaj- és vízrehabilitáció és a természetalapú árvízvédelem elengedhetetlen az IÁ régiók hosszú távú rezilienciájához. A tisztaipar-megállapodás és az Európai Versenyképességi Alap jelenleg a környezeti előnyöket az ipari dekarbonizáció melléktermékeiként kezeli. A Bizottságnak elő kell írnia a tagállamok számára, hogy építsék be az ökológiai helyreállítást nemzeti és regionális partnerségi terveikbe, és biztosítsák, hogy az ilyen projektek jogosultak legyenek az Európai Versenyképességi Alapból és más finanszírozási forrásokból támogatásra.

7. Az ipari átállás társadalmi dimenziójának megerősítése.

Bár a Készségek Uniója keretet biztosít a képzéshez és a munkaerő-mobilitáshoz, további intézkedésekre van szükség a társadalmi méltányosság és a minőségi munkahelyteremtés biztosítása érdekében. Ennek keretében támogatni kell a munkahelyek közötti váltást, a hanyatló ágazatokban a bérek védelmét szolgáló mechanizmusokat, valamint a hosszú távú közösségi fejlesztési stratégiákat. A hangsúlyt nem csupán a munkaerő-mobilitás növelésére kell helyezni, hanem a népességcsökkenéssel küzdő régiók életkörülményeinek javítására is. Az Európai Versenyképességi Alapnak és a tisztaipar-megállapodásnak a jövőbeli felülvizsgálatok során be kell építenie ezeket az elemeket.

Összefoglalva: a tisztaipar-megállapodás és az Európai Versenyképességi Alap az EU éghajlat- és iparpolitikájának átfogó átalakítását jelentik. Jó lehetőséget kínálnak a technológiai korszerűsítésre és a dekarbonizációra, de fennáll a veszélye annak, hogy háttérbe szorítják azokat a területi és társadalmi szempontokat – valamint a környezetvédelmi célokat –, amelyek központi szerepet játszottak az igazságos átmeneti mechanizmusban. Ahhoz, hogy eme új eszközök hozzájáruljanak a kiegyensúlyozott fejlődéshez; átgondolt kormányzási döntéseket, célzott beruházási stratégiákat és megerősített közigazgatási kapacitást igényel Európa legsebezhetőbb régióiban.

Teljes jelentésünk itt olvasható: [From just transition to competitive decarbonisation: What the EU's new policy architecture means for regional cohesion](#)

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or CINEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Supported by:

Federal Ministry
for the Environment, Climate Action,
Nature Conservation and Nuclear Safety

European
Climate Initiative
EUKI

on the basis of a decision
by the German Bundestag

This publication is part of the [European Climate Initiative \(EUKI\)](#) of the German Federal Ministry for the Environment, Climate Action, Nature Conservation and Nuclear Safety (BMUKN).

The opinions put forward in this [paper, study, article, video, publication...] are the sole responsibility of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the German Federal Ministry for the Environment, Climate Action, Nature Conservation and Nuclear Safety (BMUKN).